Ա. ՏԱՐԻ ԹՈՒԱԿԱՆ ՀԱՅՈՑ 18 ԱՐԱՑ 4383 — Հ. Տ 25 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1892 ԹԻՒ 6

ԴԱՆՈՒԲ

LE DANUBE

ՀԱՆԴԷՍ ԵՕԹՆՕՐԵԱՅ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ՉԱԲԱԹ ՕՐԵՐ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամէն երկրի համար տարեկան 12 ֆր. կամ 5 րուպլի թղթադրամ։

Պարսկաստանի համար տարեկան 8 ֆր. կամ 3 րուպլի թղթադրամ։

Փոստի ծախքը խմբագրութիւնս կը վճարէ։

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Ծանուցման տողը 50 սանթիմ է։ Հայերէն Պուլկարերէն եւ Ֆռանսերէն լեզուով։

Խմբագրութեանս ղրկուած նամակ կամ գրութիւն ետ չ'տրուիր։

Նամակ եւ ծրար պէտք է ղրկել հետեւեալ հասցէով։

M .S. TUTUNDJIEFF
Rédacteur du journal “ TANOUP ”
BULGARIE ROUSTCHOUK

ՌՈՒՍՃՈՒԿ (*)

Ռուսճուգ Դանուբ գետի ափանց վրայ հիմնեալ մի քաղաք է շատ հին ժամանակէ այ հետէ

Քաղաքը կը նստի սարահարթ դաշտի վրայ. օդը ոչ այնչափ վատառողջ, ջուրը անհամ, Հայաստանի կլիմայի նման ձմեռը ցուրտ ամառը սաստիկ տաք կլիմայ մը ունի. հողը բերրի և պտղատու է արդիւնաբեր ամէն տեսակ մշակութեանց, բայց միշտ մշակող և շինող ձեռքերը անփոյթ են գտնուած, միայն այս վերջի տարիներս տեղական իշխանութիւնն է որ կը ջանայ այս թերութիւնք լեցնել։

Ռուսճուգ Պուլկարական իշխանութեան տակ անցած օրէն սկսեալ սկսաւ ճոխանալ և քաղաք բարի կոչման արժանանալ, որ շնորհիւ ունի այժմ կանոնաւոր շուկայներ քարաշէն և ճաշակաւոր վաճառատուններ, վաճառականներ, խանութներ, հիւրանոցներ, գրասարաններ, հասարակաց պարտէզներ են են. և օր քան զօր ալ աւելի լաւերն ունենալ կը պատրաստուի։

Քաղաքի ամբողջ շինութեանց մեծ մասը դեռ իւր ագեղ երեւոյթով և ծուռումուռ փողոցներով ու ճամբաներով զինքը այցելողին անհաճոյ երեւոյթ մը կ'ընծայեն. բայց քաղաքապետութիւնը ամէն ջանք 'ի գործ կը դնէ գեղատեսիլ տուներու և զանոնք կանոնաւորելու. այս պատճառաւ շատեր կ'սպասեն որ տրուելիք նոր ուղղութեան համեմատ նորոգեն կամ շինեն իրենց տուներն ու խանութներն։ Ռուսճուգ ըստ երեւոյթին սկիզբէ մինչև այժմ շնորհիւ իւր դիրքին միշտ առեւտրական և վաճառաշահութեան լաւ հրապարակ մ'է եղած. այսպիսի մի երկիր գաղթելու և բնակութիւն հաստատելու գաղափարը չէր կարող անշուշտ վրիպել մեր դիտող պապերու տեսութիւնից. որք անգիտակ ժամանակներէ 'ի վեր եկած հաստատուած են այս կողմերը և ալ աւելի յառաջանալով ամբողջ Եւրոպա շատ հաւանական է թէ սոնք Անիի կործանման ժամանակ 60 հազար գաղթող բնակիչներու զաւակներն են, որոնցմէ 40 հազարը անցնելով Լեհաստան շինեցին Վարշաւիան. ու ապա ծառայեց իրենց համար իբր գերեզմանատուն իսկ 20 հազարը ցրուեցան այս կողմերը որոնք հետ բերելով Հայի յատուկ խելքըն ու հանճարն, ճարտարութիւնն ճկունութիւնն գխեցած են տոկալ այսչափ երկաթեայ դարերու ընթացքում։

1481 թուին Պուլկարաց Իվան Շիշման թագա-

(*) Պատեհ առթիւ կը խօստանանք մանրամասնութեամբ խօսել նրա անցեալին եւ ներկայի մասին։

ւորի օրով Սուլթան Պայազիտ Բ. տիրելով Պուլկարաց աշխարհին 396 տարի Տաճկաց իշխանութեամբ կառավարուեցաւ 1877ին ազատութիւն գտնելով սկսաւ կառավարուիլ իշխանութեամբ մինչ այս օր։

Ռուսճուգ ունի մօտաւորապէս 6700ի չափ տուն և կը բաժնուի 10 թաղերու. մօտաւորապէս 27 հազար բնակչօք բայց 1891 տարուայ տեղական վիճակագրութեան ցանկը այսպէս կը հաշուէ։

	Մարդահամար
Այր. բնակիչ ամէն ազգերէ	13431
Իգ. " " "	12858
	26,289

	Տուն
Պուլկար	3500
Թուրք	2500
Հրեայ	350
Հայ	190
Եւրոպացի	120
	6660

Ռուսճուգ առևտրական հրապարակը կը գործեն գլխաւորաբար Հայերը, Հրեաները Եւրոպացիները Պուլկարները և ապա Թուրքերը, Հայերը ամէն դասու մէջ մրցող են, ունինք առաջնակարգ Հայ վաճառականներ, վարպետ արհեստաւորներ և մի քանի պատուաբեր պաշտօնեայներ տեղական իշխանութեան ծառայութեանց մէջ։

Տեղւոյս Հայ բնակչաց բնաւորութիւնը և սովորոյթը խառն է. որոշ մի պատկեր չունին. ամէն ընտանիք իւր յատուկ կրթութեան և ընտանեկան սովորութեամբ կը կառավարուի, աւելի ճիշդն իւր քսակի ներած սահմանով, շռայլ և ցոփակեաց չեն. Նոր սկսեր են նորաձևութեանց և պերճութեանց հետևիլ ընդ օրինակելով Եւրոպացիներէ։

* * *

Հայերս ունինք այս տեղ առ այժմ 190—200ի չափ տուն, բայց մի դար յառաջ 1000—1200էն աւելի տուն կայ եղեր. 1810ի ժամանակները պատահած պատերազմի պատճառաւ ցրուած են Մոլտաւիոյ երկիրները որպէս Ֆօքշան, Պօթուշան Եաշ ևն. և այս բնակութեանց թիւերը կը հաստատեն տեղւոյս եկեղեցւոյ բակի գերեզմանատան տապանաքարերը, որոնց վրայ կը կարդանք ընտանիքի ազգանուններ որոնք այժմ բոլորովին անծանօթ են տեղացւոց համար։

Հայերը կը բնակին քաղքի վերի բաժնի մէջ այսինքն գետափէն աւելի բարձր դիրքի վրայ, որով Հայ բնակութեանց թաղերը աւելի մաքուր օդ կայ քան վարի մասը. Հայերու բնակութեան տեղը երկուքի կը բաժնի Ս. Հայոց թաղ անուամբ Բ. Եկեղեցւոյ թաղ. միմեանցմէ մէկ քիլօմեթր հեռաւորութեամբ։

Եկեղեցւոյ թաղին մէջ պարսպապատ շինութեան մը մէջ կը բարձրանայ Հայ եկեղեցին Ս. Աստուածածին անուամբ. Եկեղեցւոյ շինութիւնը գետնափոր է, գետնի մակերևոյթէն երկու մետր աւելի խոր, բայց արդէն 'ի տեղս եղած բոլոր Քրիստոնէից եկեղեցիներու ընդ ամէնն գետնափոր են, մեր եկեղեցին է որ բաղդատմամբ այլ եկեղեցիներէ շատ բարձր է։

Ս. Աստուածածնայ հիմնարկութիւնը 500 տարիէ աւելի լինել կը կարծուի, այժմ ունի 150 տարուայ մի հրովարտակ Օսմանեան Տէրութեան կողմանէ տուեալ որով կ'արտօնուի վերանորոգութիւնն, փայտաշէն առաստաղիւք և առանց կաթուղիկէի։ Երկաթեայ դարերէ անցնելուն և պատերազմի պատճառաւ կորնցուցած է իւր յիշատակարանները և արձանագիրները, որով շատ գանձեր կորնցուցեր է այսու հանդերձ Ռուսճուգի եկեղեցին Պուլկարիոյ և Ռումանիոյ այլ տեղի Հայերու եկեղեցիներէն ամենամեծն ու վայելուչն է. և բաւական հարուստ եկեղեցական անօթներով։

Ունիմք այժմ երկու պատուաբեր քահանայներ, մին Աւագերէց Արժանապատիւ Տէր Կարապետ քահանայ Պօյաճեանց բնիկ տեղացի, միւսը Արժ. Տէր Ղևոնդ քահանայ Միքայէլեան Պուքրէշցի. Աւագերէց հայրն բարի, պատկառելի և ուսեալ մի անձնաւորութիւն է. Տ. Ղևոնդ հայրն ալ աւելի աշակերտած է Ս. Էջմիածնայ և Ս. Յակոբայ վանքերու մէջ. երկուքն ալ ժողովրդասէր և հոգածու բնաւորութիւններով զարդարուած են։ Քահանայական յատուկ եկամուտներով կ'ապրին և շատ սիրով են ժողովրդեան հետ. կրնամք ըսել թէ ահա մի քաղաք ուր եկեղեցականներու դէմ կռուիներ և վէճեր չկան. երանի թէ մեր այլ տեղի հոգևոր հայրերն ալ այն օրինակ ընթացք մ'ունենային։

Մեր եկեղեցին ունի համեստ չափով կալուածներ. բայց լաւ չը տնտեսուելուն պատճառաւ օր քան զօր փճանալու և նուազելու վրայ է, յուսալից եմք որ մեր նոր սերնդեան շնորհիւ որ ազգային նախանձախնդրութեամբ տոգորուած կը յաւակնին այս հարցը չի պիտի անտեսեն այլ ջանան բարւոքել։

Եկեղեցւոյ կալուածներն են՝

2 տուն աւերակ վիճակի մէջ։

1 պանդոկ » » » (աղքատ հրեաներու յատկացուած Հրէից թաղին մէջ։)

7 խանութ խեղճ երեւոյթի տակ։

2 արտ մօտաւորապէս 5 հազար քառակուսի տարածութեամբ։

Ահա ասոնք բոլորը անխնամ և անհոգ երեսի վրայ թողուած ըլլալով փոխանակ 1500 ֆր. եկամուտ բերելու այս ամենէն 150 ֆր. եկամուտ կ'ստացուի։

Եկեղեցին ունի բաւական եկեղեցական զգեստներ և անօթներ, ունի երեք հատ ընտիր ձեռագիր աւետարաններ արծաթապատ՝ այլ ոչ մագաղաթեայ. Աւետարանի Ա.ը 400 տարուան է գրուած է Աղթամար կղզիի մէջ Տէր Մովսէս Քահանայէ. Բ.ը 300 տարուան գրուած է Յերիզա Տէր Գրիգոր Քահանայէ. Գ.ը 200 տարուան առանց յիշատակարանի։

* * *

Եկեղեցւոյ բակին մէջ, աղքատ երեւոյթի տակ ունինք միայարկ և ցած մի դպրոց Ս. Մեսրոպեան անուամբ որ հիմնուած է 1826ին և վերանորոգուած 1868ին շնորհիւ 200 Օսմ. ոսկւոյ որ բարեհաճած է նուիրել Վսեմ. Աբրահամ Փաշա Երամեան. միջնորդութեամբ և բարեխօսութեամբ Աղաթօն Մկրտչի։

Դպրոցը որոշ ծրագրի ուղղութեամբ չի դասաւորուիր, որպէս թէ ունի վեց տարուայ շրջան. 4ը նախակրթական բաժնի համար երկուքը ուսումնական։

Կ'աւանդուին Հայերէն, Պուլկարերէն և Ֆռանսերէն (երբեմն ալ Գերմաներէն) լեզուները. Կրօն. Ազգ. և ընդհանուր պատմութիւն, թուաբանութիւն, աշխարհագրութիւն, երաժշտութիւն և բարոյախօսութիւն։ Այս դասերը կ'աւանդուին աւելի դասագրքերու օգնութեամբ քան ուսուցիչներու հմտութեամբ։

Դպրոցը իրեն յատուկ եկամուտ չունի, և ոչ ալ աշակերտաց համար յատկացեալ տարեթոշակներ, իրենց դասական ընթացքի համեմատութեամբ այլ կը հոգացուի ամբողջ ազգայնոց վրայ բաշխուած տարեկան տուրքերով զորս հոգաբարձուք հաւաքել տալով յատուկ հաւաքչի ձեռամբ կը վճարեն անձնիւր պաշտօնէից։

Աշակերտաց թիւն է 103, ունի չորս դասատուներ հետեւեալ ամսաթոշակներով։

Ա. Հայ. լեզուի և ուսումնարաններու Տնօրէն դասատու կ'առնէ — 120

Բ. Հայ. և երաժշտութեան դասատու կ'առնէ — 100

Գ. Կառավարիչ և օգնական դասատու — 50

Դ. Պուլկարերէն լեզուի (ուսուցչուհի) — 60

գումար 330

Վարժարանի ամսական 330 ֆր. ծախուց վրայ աւելցնել մոռնալու չենք մանր մունր ծախքեր փայտի, ջուրի են. ահա այսչափ խեղճ գումարով հոգացող վարժարանի այս գումարը շատ անգամներ շատ դժուարութեամբ կը հոգացուի։

Ուսուցիչք կազմած են դպրոցի յարկի տակ «Ս. Մեսրոպեան Սանուց» անուն ընկերութիւն մը, աշակերտներէն շաբաթական 5ական սանթիմ բաժին առնելով կը հոգան դպրոցին ներքին պիտոյից. մելան, կաւիճ, սպունգ, թուղթ, գրիչ են։

Վարժարան յաճախող աշակերտաց ամենամեծին տարիքն է 15. փոքրինը 7, կան Պուլկարաց ժիմնազիոնը յաճախող Հայ ուսանողներ ասոնք ալ միայն Հայերէն խօսիլ գիտեն, առանց կարգին գրել և կարդալ իմանալու, Ռուսճուգի արդի երիտասարդութեան Հայերէն գիտցողներու ընդամէնն ալ այս դպրոցի աշակերտներն են։

* * *

Ռուսճուգ ունի իգական սեռի մի վարժարան Ս. Հռիփսիմեանց անուամբ. 1872ին բացուած վարձու շէնքերու մէջ։

Տեղւոյս Հայերու և մայրերու ցուրտ վերաբերութեան առթիւ այս վարժարանը չընծայեց մինչ այժմ մեզ քիչ թէ շատ Հայերէն կարգին գրող կարդացող մի օրիորդ կամ տիկին, թէև բաղդատմամբ իրենց մայրերու գիտեն խօսիլ և մի քիչ կարդալ ու հասկնալ, բայց տունը միշտ իրենց ընտանեաց մէջ Թրքախօս են կան այժմ 50—55 աշակերտուհիներ որք կ'աւանդին իբր թէ Հայերէն, Պուլկարերէն, Կրօն, Ազգ. պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, թուաբանութիւն և ձեռագործութիւն. ունի երկու վարժուհի, Հայ և Պուլկար. Հայը կ'առնէ 100 ֆր. Պուլկարը 80 և մի դռնապանուհի ալ 20 ֆր. ամսականով։

Այս վարժարանը կը կառավարուի 5 անդամաւոր Տիկիններէ բաղկացեալ խնամակալուհիներու հսկողութեան ներքև որոնց անուններն են Տիկ. Էլպիս Կ, Պապազեան. Տիկ. Նեկտար Յ. Հճ. Ստե-

փանեան. Տիկ. Եղիսաբէթ Գր. Գույումճեան. Տիկ. Սաթինիկ Ս. Գույումճեան և Տիկ. Միւնեվէր Ն. Քէստանեան։ Խիստ գովելի է և սերտ համակրանաց արժանի այս խնամակալուհեաց անխոնջ և անձնուէր ջանքերն, 'ի մասնաւորի Կ.Պոլսեցի Տիկ. Էլպիս Պապատաղլեանի որ երեք տարիէ 'ի վեր իւր նախանձելի հմտութեամբ և մայրական գորովով կը հոգայ ու կը հսկէ դպրոցի ներքին զարգացման, առ այս հրապարակաւ մեր ջերմ և սրտագին շնորհակալիքներն կը նուիրեմք. ու՞ր էր թէ Բուսճուգի ամէն Հայ Տիկին սոյն սիկնոջը օրինակին հետևէին և զգային աղջիկ մանկան կրթութեան մեծ պիտանութիւնը։

Հռիփսիմեանց վարժարանը իբր եկամուտ ունի 2 կրպակ և մի տուն հազիւ 40 ֆր. եկամուտ բերող, ժամանակաւ ունէր նաև 100 Օսմանեան ոսկի պարբաստ դրամ ալ, բայց չեմք կարող դիտնալ թէ այդ կլորիկ գումարը ինչ եղած է.... ուրիշ առթիւ աւելի մանրամասնօրէն կը խօսինք այս նիւթի վերայ. ծնողքները 1—3 ֆր. ամսաթաշակ պարտաւոր են վճարել. բայց այսչափով չէ կարող ապրիլ եթէ մեր ակնարկեալ խնամակալուհիներու անձնուէր ջանքերն չը լինի որ ամսէ ամիս տունէ տուն շրջելով մասնաւոր նուէրներ կը հանգանակեն և դպրոցը կը վարեն, այս խնամակալուհիներու ջանից շնորհիւ կը դաստիարակուին 20էն աւելի աղքատ աղջիկներ։

Մեզ համար անհրաժեշտ պէտք կայ երկեռվարժարանի գոյութեան մը. անշուշտ նոր ընտրելի հոգաբարձուաց ուշադրութենէն չ'պիտի վրիպի այս դիտաւոր և կարևոր կէտն։

(Շարունակելի)

ԹԻՖԼԻՍ 6 ՅՈՒՆՎԱՐ 1892

Ժամը 7 երեկոյեան

Նամակս գրում եմ մի սոսկալի անցքի տպաւորութեան ներքոյ։

Ջրօրհնեաց հանդէսներ, Թիֆլիսի Հայ հասարակութեան սիրուն ոճներից մէկը։ Ահագին բազմութիւն մօտ 15 հազար հոգւոց բաղկացած ժողովուած էր Վանաց Մայր եկեղեցին, գաւիթը և շուրջը գետի ափերի վրայ։ Որպէս զի հասկանալի լինի, նախ պիտի բացատրեմ, որ Վանաց Մայր Եկեղեցին գտանվում է Կուր գետի աջակողմեան ափին և այդ ջրօրհնեաց հանդիսի հաար ժամանակաւորապէս կամուրջ է կառուցվում, որով անցնում է հոգևոր դասը և ժողովուրդը, խաչը ջուր ձգելու համար։ Երկու օր առաջ, ինչպէս որ տեղւոյս Ռուս թերթերը յայտարարած էին, համաձայն օրինաց պահանջման քաղաքային վարչութեան կողմից եկած մասնաժողովը (ճարտարապետ, ոստիկանութեան ներկայացուցիչներ) կամուրջը քննել էր և գտել էր ամուր ու ապահով վտանգից։ Ժամը 12ին ծիսակատարութիւնը վերջացնելով հոգևոր դասը Գերապատիւ Մամբրէի առաջնորդութեամբ հետն ունենալով մի խումբ պատուաւոր անձինք հանդիսաւոր կերպով կամուրջից անցնելով եկաւ եկեղեցւոյ գաւիթը. Բոլորի երեսների ուրախութեան ժպիտ էր փայլում, որ Հայաստանեայց Սուրբ Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ շքեղ արարողութիւններից մէկը փառաւոր է կատարվում չ'եղած ու չ'տեսնուած բազմութեան ներկայութեամբ։ Բայց այդ ուրախալի լոպէն մի այնպիսի վիշտ բերեց որ երևակայել անհնարին է։ Ցանկարծ օդը թնդաց անփոխի մի այնպիսի սարկու հառաչանքով, որ կարծես թէ երկինքը պատռուեց ու ուզեց երկիրը կլանել։ Կամուրջը չի դիմանալով ամբոխի ծանրութեանը փշրուեց և աւերուեց։ Աւերուած տեղը երկայնութեամբ կը լինի 35 ոտնաչափ և լայնութեամբ 17 ոտնաչափ։ Ջրի խորութիւնը 20 ոտնաչափ։ Մի 15 քոպէի չափ ջրի հոսանքը կարծես դադարել էր, երևում էին միայն մարդոց գլուխներ։ Տեսարանը աւելի զարհուրելի պիտի թուայ որ ամբոխի յետին մասերը բնաւ տեղեկութիւն չ'ունենալով թէ իր առաջ ինչ անդունդք է բացուած, աշխատում էր առաջ ընթանալ և նորանոր զոհեր աւելացնում։ Աղմուկք, երեխայոց և մայրերի լացը, ծնողաց ճիչը խառնուելով իրարու հետ մի ահարկու քաոս էր դարձրել։ Ծնողք որոնում էին իրանց որդւոց, որդիքը ծնողաց, եղբայրները քոյրերին և այլն օգնութիւն էին բղաւում։ արհեստաւոր դասակարգից շատերը ոտքով և ձիով օգնութեան ձեռք մեկնեցին իրենց թշուառ եղբայրներին և ազատեցին ազատել։ Մանաւանդ մեծ ծառայութիւն մատուցին տեղւոյս յայտնի լողացող պ. Դալանեանը։

Այդ պարոնը առ նուազն 10 անձ փրկեց։ Ջրի երկու ափերի վրայ մի կենդանի պարիսպ էր կանգնած տասնեակ հազարաւոր մարդկանցից և տեսնում էին թէ ինչպէս իրենց մերձաւորները զոհվում են։ Քանի որ նոր զոհեր էին հանում ամբոխի կատաղութիւնը սաստկանում էր։ Այդ միջոցին կայծակի արագութեամբ լուր տարածուեց

որ մեղաւորը Սրբազան Առաջնորդն է, որ կամուրջը չինելը յանձնել է իր մտերիմ Քահանայ Տէր Կոնստանտին Արարատեանին: Ամբոխը հասաւ կատաղութեան ծայրին:

Զայրացած թէ ինչպէս մի Քահանայ մոռանալով իր սրբազան կոչումը անձուրդներով է պարապում և թէ ինչպէս թեմական առաջնորդը փոխանակ հնոտ ճարտարապետներ և արհեստաւորներ հրաւիրելու մի անբացատրելի յարաբերութեան մէջ է մտել իր ստորադասեալ քահանայի հետ: Կատաղած իր սուտ զոհերի համար և նկատելով հոգևորականաց ոտեղ վարմունքը (Քահանայք փոխանակ մնալու և ժողովրդին մխիթարելու խոկոյն հեռացան որ ջրօրհնեաց այցելութիւններ անեն) ամբոխը կամեցաւ խկոյն իր վրէժը առնել և սկսեց փշրել առաջնորդարանի պատուհանները: Զոհերի թիւը դեռ անյայտ է: Մինչև ժամը 5ը հանել են 40 դիակ, չհաշուելով տասնեակ կիսամեռեալների որոնց կենդանացնելու յոյս կայ. դիակները ոստիկանութեան հսկողութեան ներքոյ են: Մեծ մասը արհեստաւոր. 6 ուսանող ժիմնազիոնի: Մի քանի կանայք, որոնցից մէկը գրկած է 4 տարեկան երեխային, երեք երեխայ 7—11 տարեկան ձեռք ձեռքից ամուր սեղմած:

Երեկոյեան ժամը 6ին ամբոխից մի խումբ ունենալով ձեռքին տարճանակներ դաշոյններ կրկին յարձակում արեց առաջնորդարանի վրայ, բայց ոստիկանութիւնը պաշտպանեց: Վանաց Մայր Եկեղեցոյ գաւիթը շրջապատուած է ոստիկաններով: Կոնստանտին Քահանայ Արարատեանի բնակարանը նոյնպէս շրջապատուած է ոստիկաններով. իսկ Քահանան տակաւին տուն չէ վերադարձել:

Ամբողջ քաղաքը սգոյ մէջն է:

ԹԻՖԼԻՍՑԻ

---

7 Յունվար ժամը 2ին

Այս առաւօտ կրկին հանել են ջրից 14 դիակ: Կիսամեռածներից շատերը վախճանուել են մանաւանդ երեխայք: Այսօր ստուգուեցաւ որ քաղաքային վարչութեան կողմից եկած մասնաժողովը քննելով կամուրջը հաւանութիւն չէ տուել և չէ համաձայնելիս եղել ընդունելու և յետոյ միայն Առաջնորդի խնդրանօք յանձն է առել թոյլ տալ բանալու. այն էլ պայմանաւոր, որ անցնողները միատեղ չի գնան այլ մաս մաս 5—10 հոգուց բաղկացած: Հետևապէս պարզ է որ մեղքը միանգամայն ընկնում է հոգևոր վարչութեան ներկայացուցիչների վրայ: Մոռանալով իրենց սրբազան կոչումն, առանձին չմտածելով ժողովրդի ցաւերի համար, առանց մի հոգացողութիւն անելու, այդ լմտիները միայն զբաղուած են իրենց սատմոքսին բաւարարութիւն տալու նպատակով և իրենց նիւթական բարօրութիւնը լաւացնելով:

Օրինական քննութիւնը այսօր սկսուելու է: Թեմիս առաջնորդ Գեր. Մամբրէն, անկասկած նկատելով թէ ինչ չարիքի պատճառ դառաւ ինքը անձամբ կը հեռանայ իր պաշտօնից. քաշուելով անապատներից մէկում և այնտեղ աղօթքին նուիրելով իրեն:

ԹԻՖԼԻՍՑԻ

Յ. Գ.

Կաթողիկոսական աշխարհիկ պատգամաւորի ընտրութեան տենդը արդէն սկսուել է:

Խմբագիրներից Գ. Գ. Գրիգոր Արծրունի, Աբրահամ Յովհաննէսեան և Սպանդար Սպանդարեան ամէն միջոցին դիմում են որ ընտրուին: Ժողովրդից աշխատում է միայն մէկը այն է սակէ քըռակ — Գ. Մանթաշեանը:

Ռուսահայերի համոզմունքն դէպի Տաճկահայերը, նրանց հասկացողութիւնը. գործերի ներկայ վիճակը եւ թէ ինչ՞ արել են Տաճկահայերը:

Նախ քան ամենը ուզում ենք երկու խօսք ասել Ռուսահայերի այն համոզմունքի վերաբերութեամբ. որը ունին առհասարակ դէպի իրանց արիւնակից Տաճկահայ եղբայրները: Մանաւանդ Ռուսահայերի այն դասակարգի համար, որոնք քիչ թէ շատ քաղաքավարութիւն էլ ունենալ կը պարծենային, եւ որոնք առանց նախատական մակդիրների չեն խօսում որ եւ իցէ Տաճկահայի մասին եւ ոչ խնայում են մինին կամ միւսին, բացի նրանցից որոց ֆուլունի ներքեւ երկու երկայն ականջ է ժաժ գալիս:

Մեզ հետ շատեր 'ի հարկէ նկատել են որ, Ռուսահայք Տաճկահայերի նկատմամբ հասուն գաղաբար չը կազմելուց զատ, ոչ էլ հարկաւոր ծանօթութիւնը ունին նոցա հին կամ նոր խօլոզեօ ֆօրծօւնէրէ վերայ: Ճիշդը ասած այսպիսի մի երեւոյթ' ոչ' մի կողմի Հայերի համար եւս պատուաբեր ու մխիթարական չի կարելի համարել:

Երկար բացատրութիւն հարկաւոր չէ, թէ, ինչի՞ց առաջ եկել է Ռուսահայերի այս անքաւականութիւնը, որը յետոյ հաւատ է դառել շատերից, եւս առաւել պընդագլխաններին:

Ռուսահայք իրանք իրանց իրաւունք են տալիս սա' եզրակացութեամբ որ, պատահել են երբեմն Տաճկահայեր, որոնք՝ անծանօթ Ռուսախառն ֆրազներ ու ձեւակերպերի՝ Արեւելեան պօրշ դանդաղ կամ Ֆրանսիական ԲԷԲԷ շարժուածքներով, եւ կամ իրանց Ռուսահայերին՝ անհասկանալի Հայերէն սրախօսութիւններով անախորժ երեւացել են: Եւ կամ թէ՝ գտնուել են այնպիսիներ, որոնք ազքատութեան, ճանապարհածախսի պակասութեան

եւ այլ չը գիտեմ ինչ պատճառով մի քանի ռուպլիի ծանրութիւն տալով, իրանց տածի համաձայն լաւ տպաւորութիւն չեն թողել։

Սոյանից զատ ոչ պակաս տխուր տպաւորութեան պատճառաւ դառել են նաեւ Պոլիսի թղթակցութիւններն, Հայկ՝ չը գիտեմ ո՞ր Սուլթանից Պարտ ստացող Արփիար ամիրայի մանը՝ Մշակ լրագրի մէջ։ Եւ Սուխանա-Զարեհ Շիշմանեան Մեղու-Հայաստանի լրագրի մէջ։ Էջմիածնի Ճեմարանին համար աշակերտացու ժողովոդ, եւ Պոլսից մինչեւ Այրարատ փաղոցները սերմանող Այրահամ Այվազեան Նոր-Դարի մէջ եւ ահա Եէզվիթների—Գաթոլիկութեան այս երեք ուխտաւոր վարձկանները չեն թողել ճեմարան՝ որ սեւագոյն ներկայացրած չը լինին, մինչեւ անգամ Զէյթունցի Պապիկ փաշայ ըստածին համար, որ Լուսաւորչական ծնուել ու Լուսաւորչական թաղուել, ուղեցել են Գաթոլիկ ցոյց տալ, եւ էսպէս նախապաշարել են հասարակայ կարծիքը։ Թէեւ այդ պարոններու հաշիւներն՝ իրա ժամանակին ցոյց արուել են Տաճկահայ թերթերում, սակայն. այն թերթերը Ռուսահայերի համար թէ՝ անմատչելի եւ թէ՝ անհասկանալի լինելով, նը-նրանք՝ էլի մնացել են իրանց նախապաշարեալ հաւատ մէջ. որովհետեւ բաւական է թէ՝ Ռուսահայը մի անգամ տեսնէ մի որ եւ է ցան տպագրած իրանց մամուլի մէջ, այնուհետեւ նրանց համոզմունքը փոխել շատ ու շատ դժուար է լինում «Մշակ»ը էսպէս գրել է, ասում է Ռուսահայը, սակայն փառք, հազար փառք անսահման անօրինութեանց Աստուծոյ որ պ. Հայկակ իրա՝ Խաչէ-գէնը, հազար (1000) ռուպլին՝ կոյ տալուց յետոյ, իրա նշանաւոր գ-ռանգրով ցոյց տուեց ինքզինքը, եւ սեւ երես չ'թողեց տասնեակ տարիներ առաջ զինքը մօտից ճանաչողներին։

Իսկ մենք ասում ենք էլի, այդ տեսակներից թիւը թէ կուզ տասնեակներ էլ լինին, հարիւրներ էլ լինին, թէ բազմաթիւ թէ ընտրեալ ու զրպարտողներ, դարձեալ կարելի չէ նրանցով զատապարտել մի ամբողջ հասարակութիւն—չորս միլիոն ժողովուրդ. որը ոչ խելացի, եւ ոչ էլ հասկացող մարդի գործ է։

Ո՞ր մի Տաճկահայի՝ տասնեակ կամ հարիւր հազարներ խանձել են, թող ասի եւ հաշիւ տայ ինքը, Ռուսահայը որը չարաչար կրծածուել է. իսկ թէ մի որ եւ իցէ ճանապարհածախսի, մի քանի օրուան ապրելու. կամ վրան հագնելու շորի համար են իսուում, այդ տեսակ բարեգործութիւն ու մարդասիրութիւններ աւելի շատ են անում լեռնական քուրդերը. գեղջկական թուրքերը, ամիսներով պահելով, ձրի հաց ուտացնելով, եւ ճանապարհ դցելով։

Եթէ Վանի սովեալներին օգնել են, դա մարդասիրական մի պարաք է որ կատարել են. եւ որին մասնակցել են ամեն ազգեր։ Եթէ Զէյթունի հրիզեալներին օգնել են դա՝ եւս մարդասիրական գործ է. եւ Վ. Սուլթանը ինքը մի անգամուց չնորհել է 30000 հազար ռուպլի, եւ Պոլիսի ազնիւ մասնախսումը, մի ամբողջ ժողովուրդի պաշտպանելով ճմեռուան ցրտից. քաղցածութիւնից, վերանորոգել է չորս հատ եկեղեցիներ, կեդրոնական դպրոցը եւ հազար քառասուն (1040) տուներ։ Իսկ թէ միացեալ ընկերութեանց համար են ասում, դրան օգնում են նոյնպէս ամեն ազգեր, տարեկան միայն պ-ռչէչ, եւ դաշտային հանդէսներից դուրս է գալիս 30—40000 հազար ռուպլիներ, որին մասնակցում են Եւրոպացիներ եւ նոյն իսկ թուրքերն էլ. եւ այդ պատկառելի գումարը գոյանում է իւրաքանչիւր տարի առանց Ռուսահայերի մասնակցութեամբ։

Իսկ թէ խաբերաների Ն-ն-ընէրդ հետեւացնելու կամ դասել հարկաւոր լինի, կարող ենք ասել որ Տաճկահայը աւելի ու աւելի օրինակներ ցոյց կը տայ. որոնք գեղին ու ճերմակ կոճամներով. գնդապետի սուտ կամ իրաւ սրազոտներով մեծ մեծ ազգանունների ու գերդաստանների անունով երեւացել են ու խաբել են՝ այսու ամենայնիւ Տաճկահայը դրանցով ոչ միայն չի դատապարտե ամբողջ Ռուսահայ հասարակութիւնը, այլ եւ այն ազգանունները որոնց անուամբ երեւացել են խաբերաներ, որովհետեւ ինչպէս ասացինք, ոչ մի բանիմաց մարդ չիկարող եզրակացնել մի ամբողջ ժողովուրդի համար որ թէ զանվում են եզրակացնողներ, դա՝ անիրաւութիւն է. անարդարանութիւն է, ազգային եւ մարդկային տրդաղան տեսակէտից։

*
* *

Մարդ երբ մոնում է Ռուսահայերի մէջ, եւ ծանօթանում ամեն խաւերի հետ՝ աչքի առաջ է գալիս մի կ-պ-ր-ե-լ-գ-ի-գ-ո-ր-դ-ի-ն Տաճկահայերի գործակցների եւ գործակցութիւնների մասին։ Ոչ ինչ գրեթէ չը գիտեն բուն Հայրենիքի մէջ ծնուած եւ հազար տառապանքներով սիրած ազգի եւ հայրենիքի նուիրուած ո՞ՂԿԷՆ, այլ՝ իսկապէս գործակցների վերայ, որոնք զոհել են հանգիստ. զոհել են առողջութիւն. եւ զանազան բարեբաստիկ միջոցներ, թէ՝ նիւթապէս եւ թէ՝ բարոյապէս, դատապարտուել են մահուան, բանտարկուել են ինչ երկար մութ ու խոնաւ բանտերում, բայց էլի սիրում են իրանց ազգին, էլի ուզում են գործել եւ օգտակար լինել։

Տաճկահայերը ինչպէս պաշտում են Ֆ-ռ-ա-ֆ Ֆ-ռ-ա-ն-ի-պ-ա-ն—Պ. Ռաֆայէլ Պատկանեանին, նորա բանաստեղծութիւնների համար, նոյնպէս պաշտում են Ռուսահայերը Խրիմեան Հայրիկին. ոչ միայն նորա ժողովրդական քարոզների համար, այլ ապատում են նրանից այն՝ ինչ որ նորա կարողութիւնից ու հասկացողութիւնից շատ ու շատ հեռու է։

Մենք էլ Հայրիկը սիրողներիցն ենք, եւ սակայն ո՛չ Ռուսահայերի պէս կոյր զգուարան, այլ ճանաչելով նրան շատ մօտից։ Սիրում ենք Հայրիկն իրա բոլոր պակասութիւնների հետ, եւ իրա արժանիքի սահմանին մէջ. ասոր ընդ-, ասոր ֆրէնդ ահա՝ ինչ որ նա ունեցել է իւր թարմ ժամանակին, ահա՝ Հայրիկի արժանիքը, որը եւ պիտի լինի իւր փառքի բարձրութեան յիշանիշը։

Հայրիկի երէ-ա-լ-ա-կան վերբերդ-ի երէ-ա-կ-ա-կան ազդարի տալուց չը պէտք է եզրակացնել ամեն բան, թէ կուզ փիլիսն ու վեղարն էլ տուած լինի նա։

Մեր նպատակից դուրս է բոլորովին Խրիմեան Հայրիկի պակասութիւնների համրել. որոնք որպէս մարդ սիրական կարող է ունենալ, եւ ուրախութեամբ տրտի միայն նորա առաւելութիւններն ենք յիշում։

Խրիմեան Հայրիկ, Եկեղեցեաց բէմը իրա ասպարէզ դանելով խօսիլ է շատ սուր քարոզներ, թէ եւ այն բեմբախօսութեանց մէջ էլ մեծամեծ պակասներ է գործել ասել է այն բանը ժամոլին ու հոմալին ինչ որ քաղաքական բառով գաղտնի+ են ասում, որպէս սուր զրիչ ունեցել է իւր երկասիրութիւնքն«Հրաւիրակ երկրին Աւետեաց» «Հրաւիրակ Արարատեան», «Սամուէլ —Սիրաք», «Դրախտի բնանիք», «Սանդուխտ.» ժամանակ եւ խորհուրդ իւր», Հայ գոյժ» վան գոյժ», ահա նորա գործերը։

Միեւնոյն ժամանակ Հայ եկեղեցական դասի մէջ կարող ենք ասել որ, միայն ու միայն Հայրիկ՝ իրա գործերից շատ ու շատ աւելի վարձատրուած է հայ ազգէն. բոլոր հրատարակութիւնների ծախքը ստացել է կանխիկ բարերարներից, մի անգամուց (10000) տասը հազար ռուպլի ստացել է Գալիցայ ամիրայից, Պերլին ուղարկուելիս, տաս երկու հազար (12000)ռուպլի ճանապարհածախսը տուել է Ազգը Հայրիկին, Անգլիա հասնելիս փող չունիմ ասելով գարձեալ ստացել է մեծ գումար, Պոլսում գտնուած ժամանակներում առանց Հայրիկի մեռել չէ թաղուած, առանց Հայրիկի հարուստներու պսակ չէ օրհնուած, առանց Հայրիկի ուն ու տանախմբութիւն չէ եղած Եկեղեցիներում. եւ այս ամենը ինչ եկամուտի աղբիւրներ լինելը՝ Պոլիսի եւ Տաճկաստանի կեանքի տեղեակ եղողներին միայն յայտնի է. Ինչ գ'անայս է՝ ՀՄՆԿԻՒ, գաղտնի է՝ յայտնի Ն՝ԷՐՆԵՐԷՆ՝ աշխարհի ամէն ծայրէց, եւ հէնց մինչ օրս՝ ամսական ստանում է 2500 զուրուշ, մօտ 250 ռուպլի Սրքունական գանձարանէ։ Մենք գիտնալով հանդերձ մի մախաղը, մի ցո

՝ չենք նախանձում գարձեալ այս ամենի համար, յիշելով որ «մշակը արժանի է վարձու իւրում», սակայն գտնվում են տաք արիւն չարաճճիներ որոնք հարցնում են թէ՝ Հայրիկը ինչ՞ չինել է այսքան առատ փողերով. եւ իրա վիպասանական վերարկուով ծածկել ուզում է իրա դիմողներին։

(Կը շարունակուի)

ՎԷՏԷՐԱՆ

ԱՌ ՊԱՐՈՆ Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆՑ

—o—

Թիւ 4 Դանուբիս մէջ Ձեզ տուած պատասխանս ուշադրութեամբ կարդացէք. հոն պիտի տեսնաք որ հայհոյութիւն չի կայ այլ փաստ։ Ձեր բացատրութիւնը (Արմենիաի Թիւ 45 Թերթին մէջ) պատասխանիս արժանի չէ. ես Ձեզ մի անգամ ընդ միշտ յայտարարած եմ որ, յեսս կուէք թերթիս դէմ Ձեր ըրած նախատինքներն. դուք փոխանակ ինձ հետ պատուաւոր մի հաշտութիւն կընքելու, ջուրէն երեր տիզմը ինկել է. այլ ես իմ նախորդ յայտարարութիւնը կրկնելու համար կ'աղաչեմ որ մի աղնիւ փորձ անէք, ապա թէ ոչ կամ թերթիս մէջ կամ մասնաւոր պրոշիւրով պիտի հրատարակեմ։ 18... թուականին Էջմիածնայ Գէորգեան ճեմարանի Բ. դասարանէն Ձեր եղբօր պ. Գրիգորի հետ ....ուենիդ Անդրէաս Եպիսկոպոսի տեսչութեան օրով. իրական պատմութիւնը մանրակրկիտ կերպով եւ փաքթերով, նմանապէս Ձեր յոժարութեամբ եւ ընդունելութեամբ՝ մարդկութեան Ձեզ յանձնած մի նուիրական առանդը ծախել ու նորը գնելու փափաքիդ պիտի ծանօթացնեմ այն ժողովուրդին որ Ձեր այժմեան դէքն աւելի բարձր կերպով կ'ուզէ վարձատրել զՁեզ։ Ռուսահայոց պէս ես ես խաբուած էի Ձեր նկատմամբ, այլ Պարսկաստանէ, Տաճկաստանէ, Ռուսաստանէ վերջապէս այն ամէն տեղերէ ուր կեանք ունենալով սխալ հեռաքեր թղթած է ընդարձակ նամակներ հասած են ձեռքս. վատ անցեալ մ'ունենալը անտանելի է այլ կարելի է զայն մոռցնել տալ ժողովրդեան լաւ գործեր ցոյց տալով, դուք այդ առաւելութիւնը պիտի ունենաք, բայց երբ ինձ նմաններու հետ չափուելու համար հայհոյութեանց ասպարէզը (Արմենիա) կ'իջնէք ձեռքերիդ գտնուած առատ երութիւնը կը կորուսէք, յաւ չէք աներ... այս անգամ՝ այս չափ։

Մ. Թ.

ԽՈՐԷՆ ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ

ՓԻԼՕՆԱԶՈՒՐԿ

Ցաւօք սրտի կ'իմանամք որ Պոլսոյ Ազգ. Պատրիարքարանը կամ Ամեն. Սրբ. Պատրիարքը, փիլոնազուրկ արել է զԽորէն Սրբազան Արքեպիսկոպոս Լուսինեան. այս մասին չեմք ուզեր այժմէն պարզել մեր հայեացքը. պիտի սպասեմք որ մեր Պոլսոյ թղթակիցը պէտք եղած տեղեկութիւններն հաղորդէ մեզ եւ ըստ ամենայն սկսիմք գրել. Լուսինեան սրբազանի նկատմամբ մեր ունեցած հաւատքը շատ մեծ է. հետեւարար այս լուրը զմեզ շատ կը վշտացնէ. երանի թէ մեր սոյն վիշտը 'ի մօտոյ անհետանայ. յոյսերնիս չեմք կորած. այլ մեր ընթերցողներն թող հաւատի լինին որ այս մասին լոկ ճշմարտութիւններ պիտի գրեմք առանց թեւադրուելու մեր հաւատքէն զոր ունիմք առ Լուսինեան սրբազան. այս առթիւ կը յայտնեմք որ, այն անձինք որք վշտացել են մեզ դէմ Խրիմեան սրբազանի նկատմամբ մեր հիւրընկալած մի յոդուածէն, պէտք է համոզուին որ մեզի համար անձի նուիրականութիւն չի կայ, մենք ճշմարտութենէ կը թեւադրուինք. քան կոյր հաւատքէ հետեւաբար

կը գրեմք այն բաները որք եղած են. մեր թերթը թարգման է հասարակաց կարծեաց և ոչ թէ մեր անձնական կրքերու կամ շահ արտադրիչ ուղղութիւններու ասպարէզ. նոքա որք մեր լեզուն կըծու կը գտնեն թող հաւատան որ անկեղծութեան յուշարար է։

Մ. Թ.

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

Թիֆլիզի տեղական Հայ թերթերն կը քաղենք հետեւեալը.

Թիֆլիզի թեմական վիճակաւոր առաջնորդի կարգադրութեամբ սկսած են կատարել Կաթողիկոսական թեմական պատգամաւորի ընտրութեան համար նախապատրաստական ընտրութիւններ։ Ամսոյս 26 ին ընտրութիւն պիտի կատարուի Վանքի, Մողնու, Ջգրաշէնի, Ս. Նշանի, Ս. Գէորգի, Ջրկենեց, Քամոյենց, Բեթղեհեմի, Վերայի Ս. Խաչ, Հրեշտակապետաց, Նորաշէնի, եւ Ս. Սարգսի Քարափի Եկեղեցեաց մէջ, իսկ Փետրվարի 2—ին, ընտրութիւն պիտի կատարուի Թանդոյենց Կուկիոյ Նորաշէնի, Ջուղուրլէթի, Ս. Կարապետի, Շամքօռեցոց, Էջմիածնեցոց, Ս. Մինասի, Ջորաբաշի, Լուսաւորչի եւ Նաւթլուղի եկեղեցեաց մէջ։

Իւրաքանչիւր եկեղեցիի մէջ կ'ընտրուին երեք—երեք պատգամաւորներ։ որոնք հաւաքուելով առաջնորդարանի մէջ իրենց մէջէ պիտի ընտրեն թեմական մի պատգամաւոր։

Պարսից Վեհափառ Շահը Նորերս գրաքննութեան օրէնք է հաստատել Թէհրանի մէջ լոյս տեսնող Հայերէն եւ Ռուսերէն գրուածների համար։ Այս պաշտօնը յանձնուած է տեղւոյն տպարանատէր Պ. Անդրէաս Բէգնազարեանցին։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ՏԵՂՒՈՅՍ Ս. ՀՌԻՓՍԻՄԵԱՆՑ ԻԳԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Տեղւոյս իգական վարժարանի Ազ. խնամակալուհիք վաղը երեկոյ մի պարահանդէս պիտի տան 'ի նպաստ վարժարանի. Հայոց թաղին տեղւոյս երեւելիներէն Մեծ. Յակոբ Հճի. Սահիաննեանի տանը սրահին մէջ. ուր մասնաւորապէս հրաւիրեալ են քաղաքիս Վսեմ. Կուսակալն և Վսեմ. Քաղաքապետն, և այլ բարձր պաշտօնեայք և ազնուականք. յուսով ենք թէ արդիւնքը գոհացուցիչ կը լինի։ Եւ մեծ պատիւ կը բերէ Ռուսճուգի գաղթականութեան. 'ի մասնաւորի Ազն. խնամակալուհեաց որոնց ջանքերն գովելի է յոյժ։

ՏԵՂԱԿԱՆ

Տեղականընդհանուր վարժարանաց Մեծ. Տեսչի կողմանէ 20 Յունվար թուականաւ մի պաշտօնական հրամանագիր ղրկուած է ամեն ազգաց վարժարաններին Հոգաբարձութեանց որ փակեն վարժարանները և չի դասախօսեն աշակերտաց էնֆլիւ-էնցա հիւանդութիւնը ճարակուելո 'ն պատճառաւ մինչև 28 Յունվարի։

ԷՆՖԼՈՒԷՆՑԱ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՒՐ ԴԱՐՄԱՆԸ

Էնֆլիւ-էնցա, անունը կրող այս վնասակար անկոչ հիւրը բաւական տարածուած է մեր քաղաքի մէջ եւ թէ շրջակայքը. բազմաթիւ ընտանիքների մէջ մի երկու հոգի առ նուազն էնֆլիւ-էնցաէ բռնուելով անկողնոյ կը ծառայեն եւ երբեմն ալ կը գաղթեն անդրի աշխարհ. եւ կամ 5—6 օրէն կը դարմանուին։

Նախ եւ առաջ կ'սկսի հիւանդութիւնը բարակ մի գըլխացաւով եւ մի քիչ հազալով. աչքերը մի քիչ արեամբ կը լեցուի, եւ ջերմութեան աստիճանը 39էն մինչեւ 41 կը բարձրանայ։ Երկրորդ օրը հիւանդը ամբողջ մարմնոյ ոսկորների մէջ սաստիկ ցաւ կ'զգայ եւ հազալը աւելի կը սաստկանայ, ուտելու ախորժակը կը գոցուի բոլորովին, եւ ուժասպառ կը լինի, գիշերը կ'անցնէ առանց քընանալու, անհրաժեշտ է բժշկական դեղագրով առնալ թմրեցուցիչ դեղ մը գիշերը հանգիստ անցնելու համար։

Էնֆլիւ-էնցաէ դարմանը.— Անհրաժեշտ է առաջին օրէն 20 աստիճան ջերմութիւն ունեցող սենեկի մէջ պառկել, լուծողական մի դեղ առնուլ huile de Ricin (հինտ եաղի) 3—12 տարեկան հասակ ունեցողի մը համար. 20 կրամ. իսկ չափահասների համար 35—40 կրամ։ Երեկոյին ամբողջ մարմնոյն քսել Alcool Camphre (քեաֆիրի բուհու) եւ միեւնոյն ժամանակ առնուլ մէկ կրամ Antipyrine երկու անգամով. եւ հետեւեալ առաւօտուն ալ անպատճառ առնուլ Sulf. de quinine (սոլֆաթօ) մէկ կրամը երկու մասի բաժնել մին առաւօտուն եւ միւսը երեկոյին. կաթ եւ մսի ջուրէ զատ սնունդ ոչինչ չ'առնուլ, այս կերպով անվտանգ կը դարմանուի էնֆլիւ-էնցաէ բռնուողը առ առաւելն 5—7 օրից. իսկ եթէ հակառակ այն դարմանոյ եթէ տեսնուի որ հիւանդը օր ըստ օրէ վատ դրութեան մէջ կը գտնուի, անմիջապէս հարկ է որ բժիշկ մը կոչել եւ դարման տանել հիւանդին։

ՏԷՐ ԵՒ ԽՄԲԱԳԻՐ Մ. Ս. ԹԻՒԹԻՒՆՃԻԷՖ

ՌՈՒՍՃՈՒԳ ՏՊԱՐԱՆ Մ.Ս. ԹԻՒԹԻՒՆՃԻԷՖԻ

Скоро-печатницата на Спиро Гулабчѣв